

Fra Basel til Bergen

– Hvordan vil fremtidig regulering av banksektoren påvirke konkurransen?

Eirik N. Christensen*

Risikostyring og Compliance, Sparebanken Vest

Januar 2013

* For ordens skyld: Synspunktene er forfatterens egne og reflekterer ikke nødvendigvis synet til Sparebanken Vest

I begynnelsen...

- Starten på bankvesenet

- Da penger ble "oppfunnet" oppstod det et behov for å kunne oppvare pengene på et trygt sted:
 1. I madrassen
 2. Bankboks

Slitsomt å måtte gå i bankboksen hver gang en måtte betale en regning – begynte med avtaler skrevet på et spesielt papir som gav rettighet til litt av innholdet i bankboksen din – sjekkheftet ble oppfunnet.

Istedenfor å ta ut penger når sjekken skulle heves fikk bankene beskjed om å flytte pengene til en annen bankboks.

Systemet sårbart for tyveri – mange banker – mange kontoer – mye penger som skulle flyttes rundt mellom by og land.

Løsning: Oppgjørssentraler (clearing banks) – forløperen til dagens sentralbanker - bankenes bank

Sett pengene i arbeid...

Normalt er det bare en liten andel av en banks innskudd som blir tatt ut i løpet av en dag, en måned, et år.

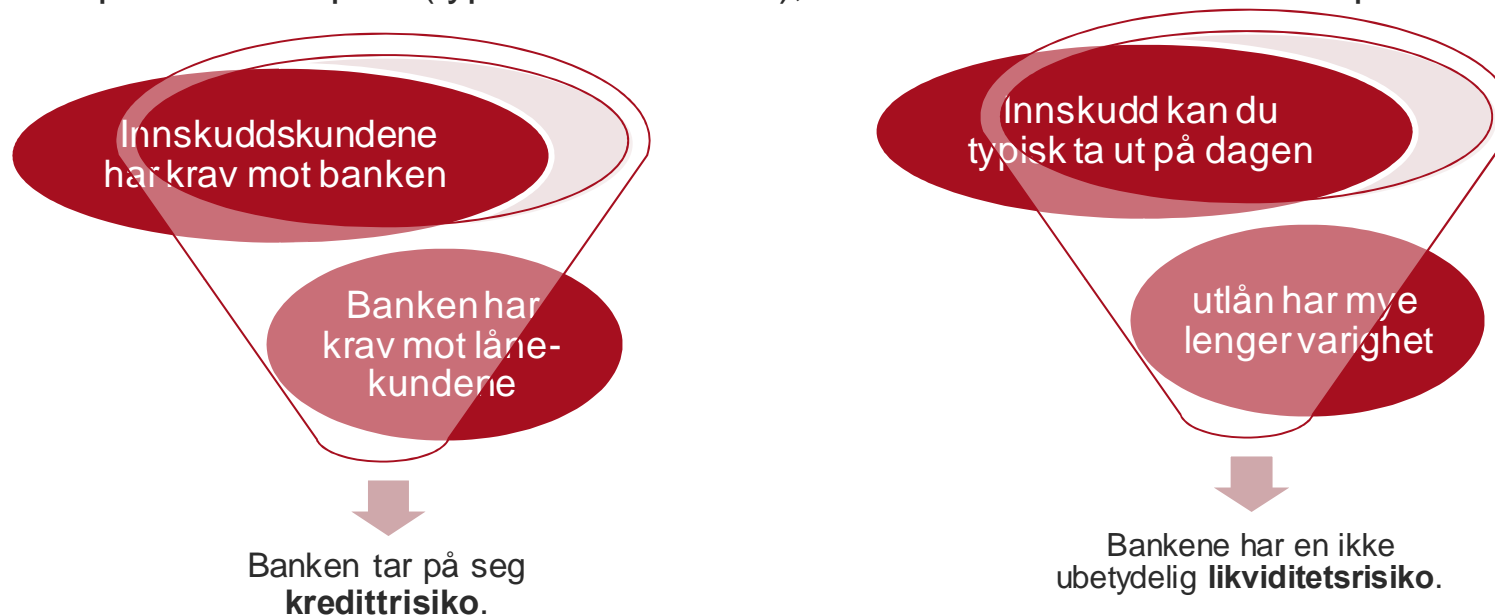
Mange innskudd skal i tillegg bare flyttes fra en konto i banken til en annen. I tillegg sørger oppgjørsbankene for at det bare er nettobeløp som flyttes mellom bankene.

Ide: Hvorfor ikke bare holde en andel kontanter tilgjengelig for daglige uttak og sette resten av pengene i arbeid?
I løpet av 1800-tallet slår denne ideen virkelig an – innskuddene blir brukt til utlån.

”Tar fra de rike og gir til de fattige”

Bringer oss (litt forenklet) til dagens banker

- Bankene bidrar som markedsplass for tilbud av kapital (typisk: innskuddskunder) og etterspørsel av kapital (typisk: lånekunder), men er mer enn en markedsplass:

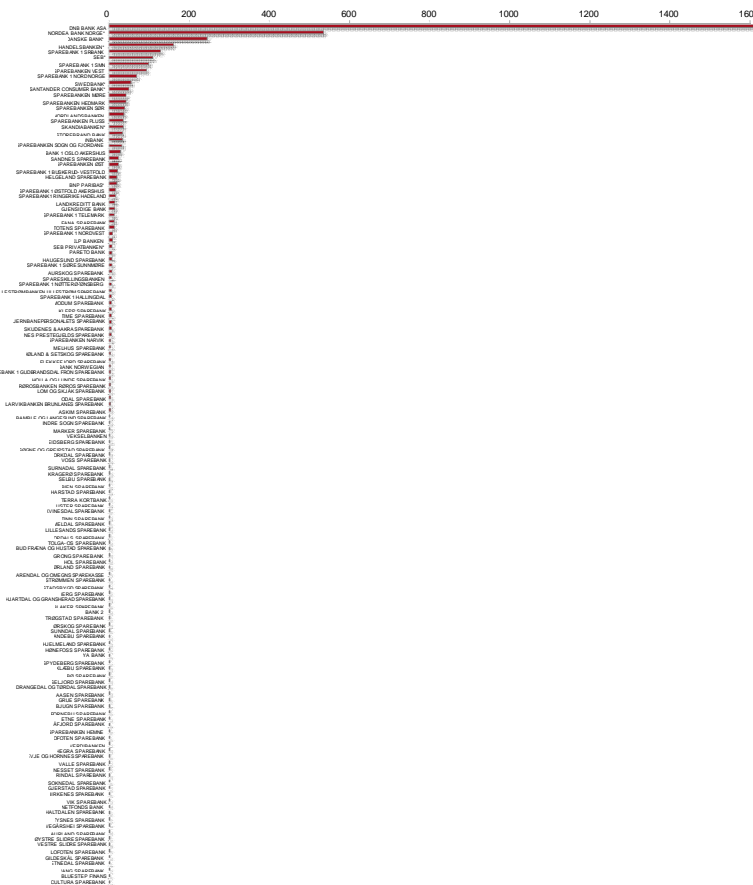

- Dersom långiverne dine tror du er i ferd med å gå konkurs, vil de ønske å ta ut pengene sine => Bankrun
- Banker må ha tillit! Uten tillit er du ingen bank...

Banker i Norge rangert etter forvaltningskapital

- Ca 130 banker i Norge. Av disse er flertallet sparebanker, der
 - 19 er alliansefrie (deriblant Sparebanken Vest)
 - 77 er med i Terra-alliansen
 - 19 med i Sparebank 1-alliansen

- Stor forskjell i størrelse...

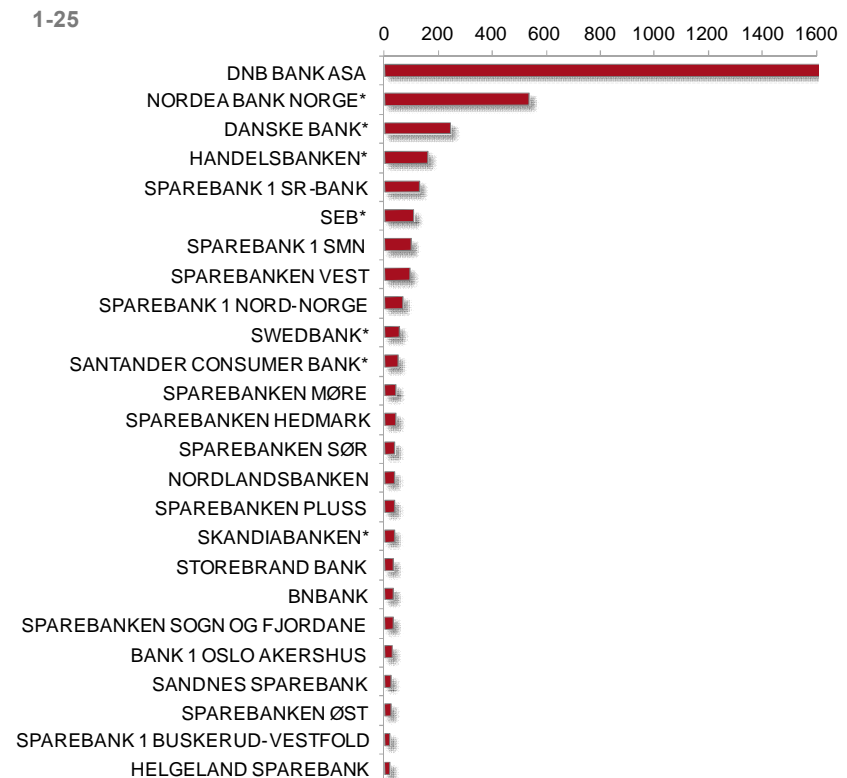
De 25 største bankene

- Offisiell rating, avanserte beregningsmetoder og OMF

- De fleste større bankene:
...har offisiell rating fra et eller flere av de internasjonale ratingbyråene (Moody's, Fitch eller Standard & Poor's).

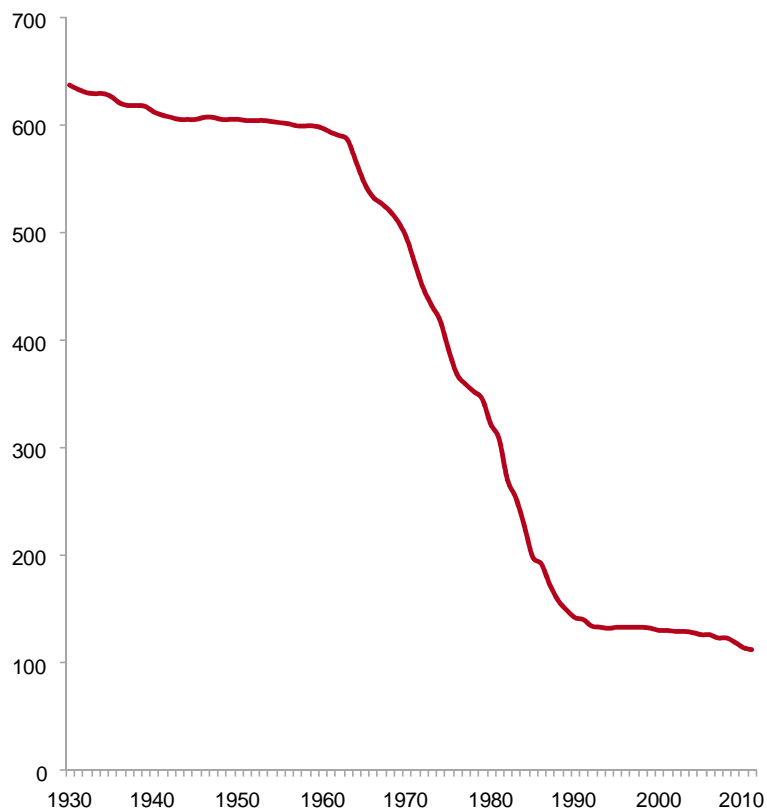
...anvender, eller er i ferd med å søke om godkjenning til å anvende, IRB-metode (internal rating based) for å beregne kredittrisiko.

...har enten egne eller deleide OMF-foretak med offisiell rating som sikrer gunstig finansiering.

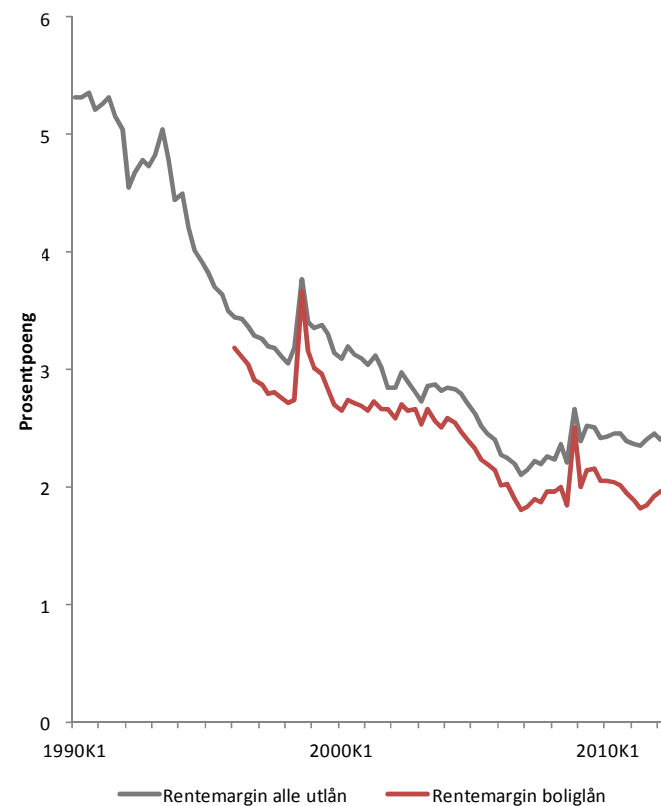

Færre aktører, digitalisering, effektivisering og hardere konkurranse

Antall sparebanker i Norge

Konkurranse har kanalisert effektiviseringsgevinstene til kundene?

Rentemargin er gitt som forskjellen mellom bankenes utlånsrente og bankenes innskuddsrente (kilde: SSB)

Hva skal jeg snakke om resten av tiden...

- Bankenes balanser
 - Eiendeler, gjeld og egenkapital
 - Kapitaldekning
 - Risikovektede eiendeler og ansvarlig kapital
 - Ny regulering
 - Soliditet
 - Likviditet
 - Annet
 - Hvordan vil reguleringen påvirke bankmarkedet?
- } "før-analysen"

} "sjokk"

} "etter-analysen"

↓

Virkning

En banks balanse

- Sparebanken Vest **eiendeler**
 - Utlån: 86 %
 - Obligasjoner: 11 %
 - Aksjer: 1 %
 - Annet: 2 %

- **Gjeld og egenkapital**
 - Egenkapital 5,8 %
 - Gjeld 94,2 %
 - Innskudd fra kunder: 49 %
 - Kapitalmarkedsgjeld 48 %
 - Ansvarlig lånekapital: 1 %
 - Annet : 2 %

Balanse

MORBANK		KONSERN		
31/12-10	31/12-11	Noter	31/12-11	31/12-10
Eiendeler				
361	668		668	361
5 034	2 968		481	368
66 958	68 421	9,10,11,12,13	99 304	88 465
714	738		738	714
21 082	16 341		11 537	13 406
709	1 208		1 695	709
1 077	1 880		0	0
454	484		349	326
0	0		0	2
301	307		330	323
94	123		496	469
141	162		56	50
39	280		331	82
96 964	93 580		115 985	105 275
Gjeld og egenkapital				
12 956	8 882	32	7 971	10 529
48 801	53 216	33,34	53 142	48 719
26 381	21 395	35	44 606	37 064
644	920	21	1 089	795
134	116		116	134
142	182	28	187	147
1	108	29	109	0
20	21		28	24
120	109	29	113	126
1 495	1 613	36	1 613	1 495
335	308		320	313
91 029	86 870		109 294	99 346
539	765	38	765	539
(10)	(12)		(12)	(10)
465	562		564	467
68	123		176	144
1 062	1 438		1 493	1 140
4 607	5 048		5 078	4 637
175	175		175	175
14	14		14	14
4 796	5 237		5 267	4 826
77	35		0	0
0	0		(70)	(38)
			1	1
5 935	6 710		6 691	5 929
96 964	93 580		115 985	105 275

Hvordan sammenligne banker?

- Hvilken bank er mest risikofylt?
 - Bank A vs. Bank B
 - Bank B vs. Bank C
 - Bank C vs. Bank D
 - Bank A vs. Bank D

- Generelt vanskelig, om ikke umulig, å si noe om en banks risiko bare ved å se på balansen.

BANK A			
Eiendeler (aktiva)		Gjeld og egenkapital (passiva)	
Konter	15 %	Gjeld	95 %
Utlån	85 %	Egenkapital	5 %

BANK B			
Eiendeler (aktiva)		Gjeld og egenkapital (passiva)	
Konter	15 %	Gjeld	95 %
Utlån	85 %	Egenkapital	5 %

BANK C			
Eiendeler (aktiva)		Gjeld og egenkapital (passiva)	
Konter	5 %	Gjeld	95 %
Utlån	95 %	Egenkapital	5 %

BANK D			
Eiendeler (aktiva)		Gjeld og egenkapital (passiva)	
Konter	5 %	Gjeld	80 %
Utlån	95 %	Egenkapital	20 %

Ansvarlig kapital

- Kapitaldekning og risikovektet balanse – Basel I

- Eiendelene til bankene er beheftet med ulik grad av risiko, og to banker med like mye egenkapital kan ha vidt forskjellig risiko.
- Kapitaldekningsprosent skal reflektere dette, men eksisterende regelverk er ikke særlig avansert:
 - Boliglån vektet 50 % dersom det er innenfor 80 % av forsvarlig verdigrunnlag (LTV). Uavhengig av kundens kredittverdighet for øvrig.
 - Foretakslån vektet 100 %. Uavhengig om kundens kredittverdighet for øvrig.
- Regelverket reflekterer i liten grad risiko – bankene kan ikke basere sine interne kredittvurderingsrutiner på så enkle metoder!

Interne modeller for å finne risikovektet balanse

- Gradvis innføring fra 2007 og skulle vært ferdig implementert i 2009

Basel II

Åpner for at bankene kan utvikle interne modeller (IRB) for å regne ut risikovektet basert på observert tapshistorikk og andre karakteristika.

- Gir et bedre sammenfall av hvordan interne modeller bør se ut, og det som gir uttelling i regulatorisk forstand.
- Stiller store krav til interne modeller, kompetanse og datakvalitet.

Finanskrisen gav mange europeiske myndigheter kalde føtter og innfasingen har blitt midlertidig stanset.

- I land der systemet er "slått på" har mange banker "skrudd" seg svært langt ned (svært lave risikovekter). Gir ikke nødvendigvis et riktig bilde av risiko det heller.
- Derfor svært viktig med god intern forståelse av risiko og uavhengig enhet til å overvåke og rapportere bankens risiko.

Basel III

Også her er IRB et viktig fundament

- De største norske bankene har allerede IRB-godkjenning og flere av de "mellomstore" bankene er i ferd med å utvikle modeller.
- Sparebanken Vest fikk som en av de første norske bankene godkjenning i 2007

Beregningsgrunnlaget

- Fra sjablongmetoder til IRB-metoder

Overgangsordningen (Basel I)

- Utlån til bolig NOK 2.000.000
- Risikovekt 50 %
- Risikovektet beløp: NOK 1.000.000
- Kan justere til 80 % (overgangsordningen)
- Risikovektet beløp: NOK 800.000
- Banker må ha minst 8 % kapitaldekning:
- "Egenkapital" bak utlånet på NOK
2.000.000: $800.000 \times 8\% = 64.000$

Basel II

- Utlån til bolig NOK 2.000.000
- Risikovekt 12 %
- Risikovektet beløp: NOK 240.000
- Banker må ha minst 8 % kapitaldekning:
- "Egenkapital" bak utlånet på NOK
2.000.000: $240.000 \times 8\% = 19.200$

- Etter Basel II vil boliglån basert på interne modeller (som er bygget på historiske data for tap/mislighold etc) i gjennomsnitt gi vesentlig lavere risikovekt enn det som følger av Basel I (overgangsordningen).
- I Basel II får "dårlige" kunder høyere risikovekt og "gode" kunder lavere risikovekt – I Basel I er risikovekten uavhengig av om kunden er en "sitron" eller en "fersken".
- Tilsvarende beregninger kan gjøres for bedriftskunder.

Fra egenkapitalandel til kapitaldekning - Risikoen ligger i beregningsgrunnlaget

- Siden egenkapitalandelen i liten grad sier noe om en banks risiko, måles bankene etter egenkapitalandel i forhold til risikovektet balanse.
- Kapitalen er delt opp i nivåer etter kapitalens tapsabsorberende evne:

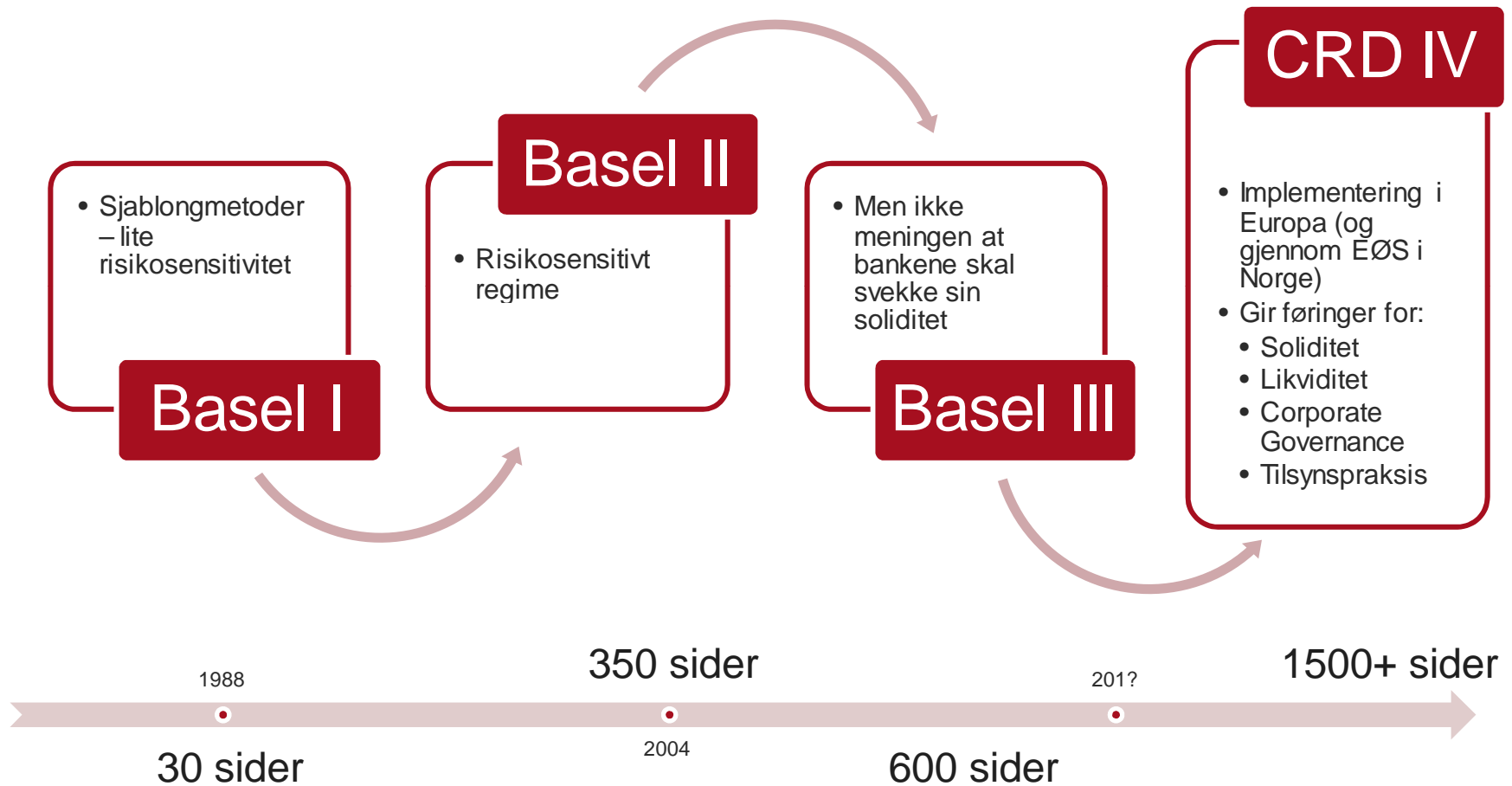
$$\text{Ren kjernekapital} = \frac{\text{Egenkapital}}{\text{Beregningsgrunnlag}} = \frac{\text{Grunnfond} + \text{Egenkapitalbevis}}{\text{Risikovektet balanse} + \text{Risikovektet off - balance}}$$

$$\text{Kjernekapital} = \frac{\text{Ren kjernekapital} + \text{fondsobligasjonslån}}{\text{Beregningsgrunnlag}}$$

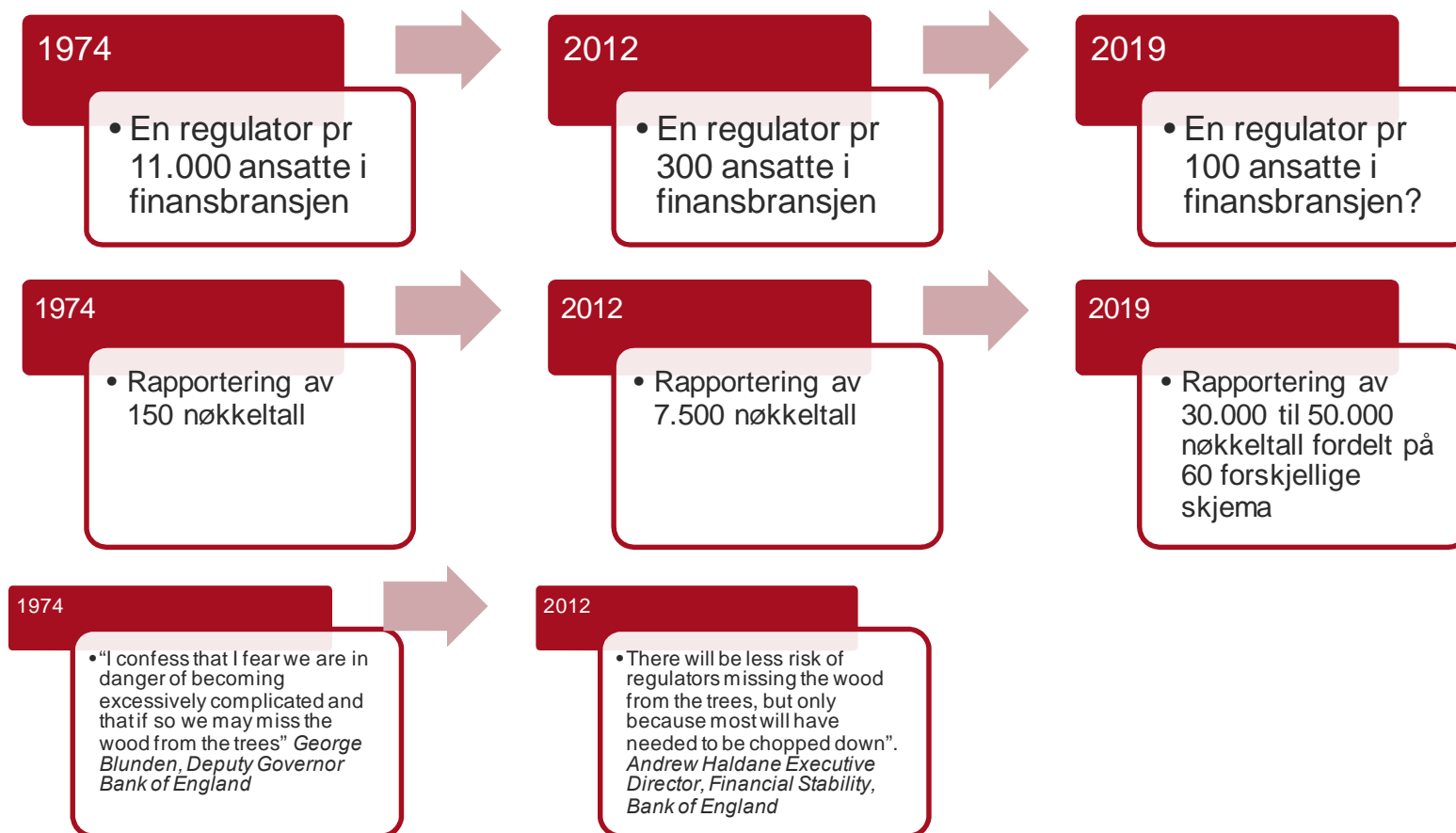
$$\text{Ansvarlig kapital} = \frac{\text{Kjernekapital} + \text{ansvarlige lån}}{\text{Beregningsgrunnlag}}$$

Basel 123

- CRD IV = Basel II + Basel III

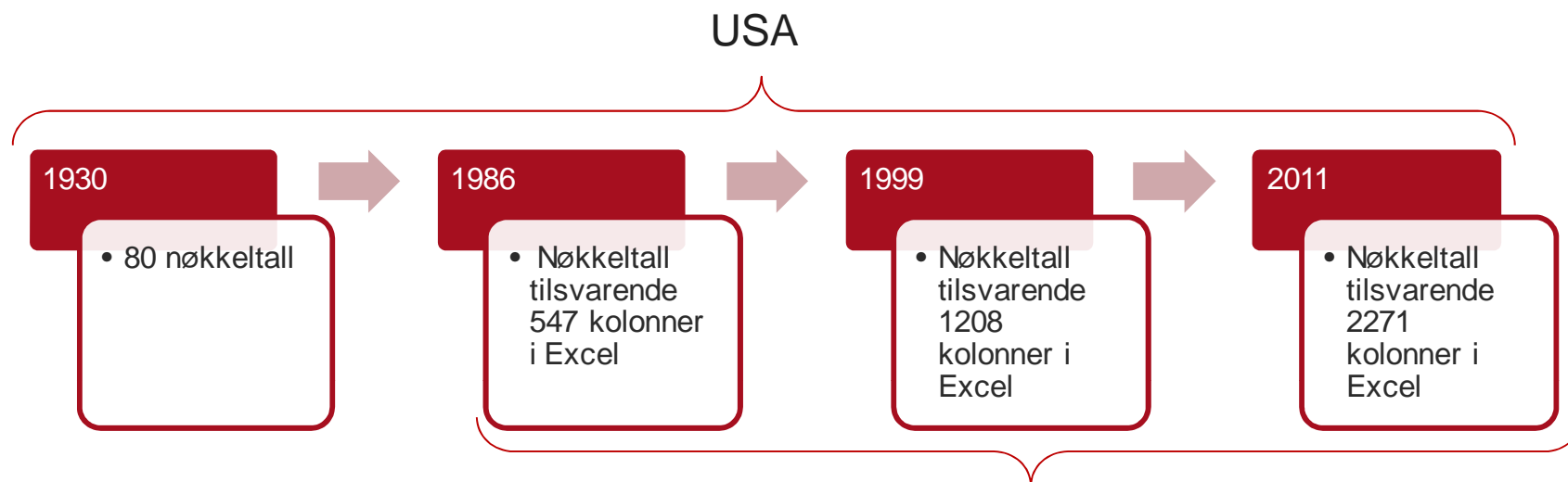

Europa (eksemplifisert med Storbritannia)*

* Alle tall (og vittigheter) er hentet fra Haldane, A. (2012): "The dog and the frisbee". Tilgjengelig på www.bankofengland.co.uk

Rapportering og teknologi – ”hånd i hånd”

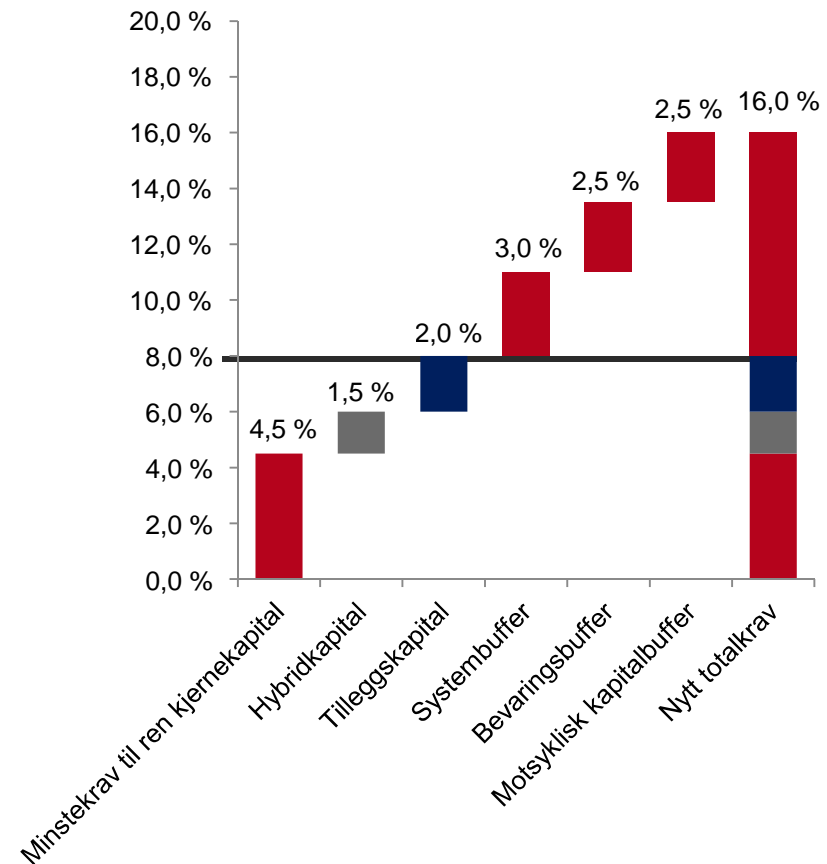
Heldigvis har Windows ikke ligget på latsiden – Excel har utvidet sin kolonnekapasitet tilstrekkelig slik at reguleringen kunne bli en realitet.

- Gjort ”estimer” som tilsier at regelverket vil kreve minst 70.000 nye jobber i Europa, 10.000+++ i USA.

Regulatorisk minstekrav fremdeles 8 %

- Men nye bufferkrav må møtes med ren kjernekapital

- Minstekravet i nytt regime vil som i dag være på 8 %.
- Minstekravet kan møtes med 4,5 % ren kjernekapital, 1,5 % hybridkapital og 2 % tilleggskapital.
- Med alle buffere slått på blir kravet til ren kjernekapital (som figuren viser) 12,5 % og det totale kravet til ansvarlig kapital 16 %
- Bufferkravene vil ikke regnes som minimumskrav, men vil begrense bankens handlefrihet dersom kravene ikke innfris.
 - For eksempel vil det være begrensninger for hvordan bankene kan disponere overskudd og bonus.

Nye likviditetsindikatorer Basel III/CRD IV

- Bidrar til at banker i større grad skal tåle en ny finanskrise

- LCR og NSFR representerer tiltakene innen likviditetsområdet i Basel III. Indikatorene skal være med på å styrke global kapital- og likviditetsregulering for å nå målsettingen om en mer bærekraftig banksektor.
- LCR og NSFR skal styrke bankenes evne til å absorbere finansielt eller økonomisk stress, uavhengig av årsak, og dermed redusere spill-over-effekter fra finanssektoren til andre deler av økonomien.

LCR

- utviklet for å sikre kortsiktig bæreevne i en banks likviditetsprofil gjennom et krav til at banken har en tilstrekkelig beholdning av likvide aktiva av høy kvalitet som gjør at banken overlever et kraftig stress-scenario som varer 30 dager.

NSFR

- utviklet for å sikre langsiktig bæreevne i en banks finansieringsprofil gjennom et krav om at banken har en balansert forfallsstruktur på sine aktiva og passiva. NSFR har en tidshorisont på ett år.

Liquidity coverage ratio (LCR) – Basel III

- Kortsiktig bærevne i likviditetsprofilen

$$\text{LCR} = \frac{\text{Beholdning av likvide aktiva av høy kvalitet}}{\text{Netto utgående kontantstrøm neste 30 kalenderdager}} \geq 100\%$$

- Målsettingen med denne standarden er å sikre at en bank opprettholder en tilstrekkelig mengde ikke-pantsatte likvide aktiva av høy kvalitet som kan konverteres til kontanter for å imøtekomme bankens likviditetsbehov i en 30-dagersperiode med et kraftig stressscenario.

- Beholdningen av likvide aktiva av høy kvalitet vektet etter hvor likvide de vil være i en stress-situasjon. Offisiell rating er avgjørende.

Kontanter og statsobligasjoner > covered bonds og foretaksobligasjoner med meget god rating > covered bonds og foretaksobligasjoner med god rating > andre investment grade obligasjoner > senior bankobligasjoner > aksjer

- De ulike postene som inngår i netto utgående kontantstrøm, vektet etter forventet utgang ("bankrun") i en stressituasjon.

Innskudd fra finansielle aktører > ikke-operasjonelle innskudd fra store foretakskunder > operasjonelle innskudd fra store foretakskunder > innskudd fra SMB og PM som ikke er dekket av innskuddsgaranti > innskudd som er dekket av innskuddsgaranti > innskudd som ikke kan tas ut neste 30 dager

- Sannsynligvis mest utfordrende for OMF-foretak i forbindelse med forfall. Gunstig for OMF-foretak med god rating, regelverket skaper større etterspørsel.

Net Stable Funding Ratio (NSFR) – Basel III

- langsiktig bæreevne i finansieringsprofilen

$$\text{NSFR} = \frac{\text{Tilgjengelig mengde stabil finansiering}}{\text{Nødvendig mengde stabil finansiering}} \geq 100\%$$

- NSFR angir den minimale mengden stabil finansiering en bank må holde basert på aktivasammensetningen og forfallsstruktur. Standarden utfyller LCR-indikatoren og skal bidra til å skape strukturelle endringer i bankers likviditetsrisikoprofil: Fra kortsiktig finansiering til mer stabil og langsiktig finansiering av aktiva.
- Forenklet er NSFR en vektet brøk av bankens balanse, der passiva divideres på aktiva (inkl. off-balance).
- Også denne gjør privatmarkedet relativt mer gunstig i forhold til bedriftsmarkedet.

Fremtidig regelverk påvirker konkurransen

- Personmarked og SMB vs. større foretak

- Nye soliditetsregler gjør utlån til privatmarkeds kunder kapitalmessig gunstigere i forhold til bedriftsmarkeds kunder.
- Nye likviditetsregler gjør innskudd fra privatmarkeds kunder gunstigere enn innskudd fra bedriftsmarkeds kunder.
- Nye soliditets- og likviditetsregler gjør SMB-kunder relativt mer gunstige enn større bedriftsmarkeds kunder.
- Disse effektene vil påvirke konkurransen fremover

CRD IV – kapital og likviditet

- Fra en likevekt til en annen...

Likviditetsbuffer	Innskudd	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liquidity coverage ratio (LCR) medfører at banker må øke kvalitet og kvantitet i likviditetsporteføljen sin ▪ LCR kan medføre at banker endrer innskuddsstrukturen sin – fra innskudd til innlån. Særlig for store bedriftskunder og finansielle foretak
Utlån	Kort finans < 1 år	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LCR kan medføre at innskudd omgjøres til innlån (sertifikater). Dette kan øke kortsiktig finansiering. ▪ Net Stable Funding Ratio (NSFR) krever at banker har lenger løpetid på sin finansiering. ▪ Totaleffekten er sannsynligvis mer langsiktig finansiering.
	Langsiktig finansiering > 1 år	
	Egenkapital	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Krav om høyere egenkapitalandel ▪ Krav om høyere kvalitet på hybridkapital og ansvarlige lån

- ⇒ På aktivasiden økes likviditetsporteføljen og den vil ha lavere yield.
- ⇒ På passivasiden økes andelen som koster mest.
- ⇒ Lavere kroneavkastning men også lavere risiko – tilsier lavere fundingkostnad alt annet likt...
- ⇒ Hva betyr dette? Modigliani–Miller teoremet
- ⇒ Det kanskje største problemet er når økonomien skal bevege seg fra en likevekt til en annen. Bankene kan ønske å tilpasse seg på en annen måte enn det myndighetene ønsker (Eurosonen).

Tilpasning til nytt regelverk - utfordringer for europeiske myndigheter

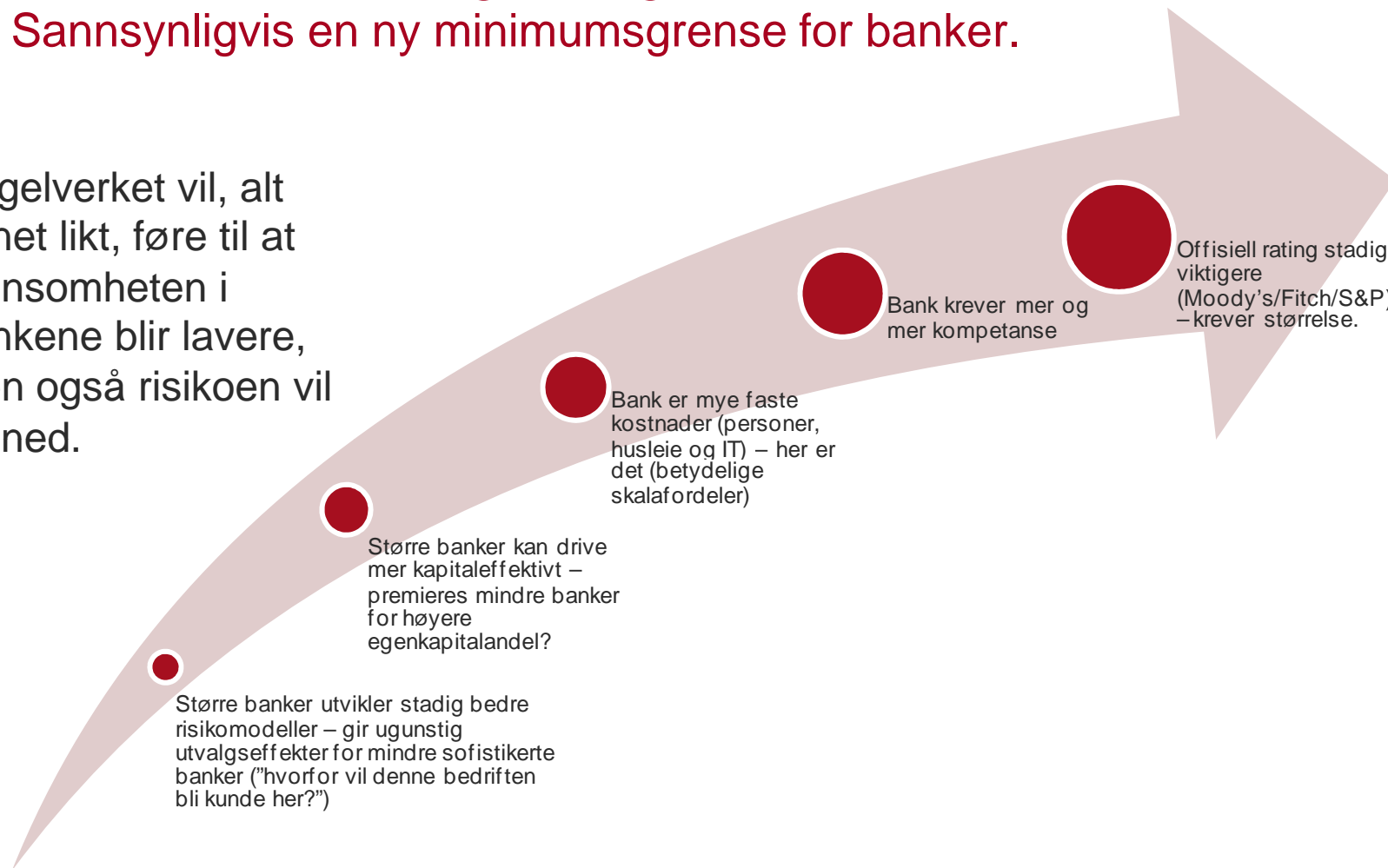
- Bankene kan øke sin soliditet på to måter:
 1. Øke egenkapitalen
 2. Redusere risikovektet balanse
- Europeiske myndigheter synes å ønske at bankene skal hente mer kapital – europeiske banker kan foretrekke å låne ut mindre.
- Liten utlånsvilje kan forsterke krisen i eurosonen og bidra til at en ikke får fotfeste for ny økonomisk vekst.
- Et **STORT** dilemma for europeiske politikere.

Hva oppnås med reguleringen?

- Sannsynligvis en ny minimumsgrense for banker.

Regelverket vil, alt annet likt, føre til at lønnsomheten i bankene blir lavere, men også risikoen vil gå ned.

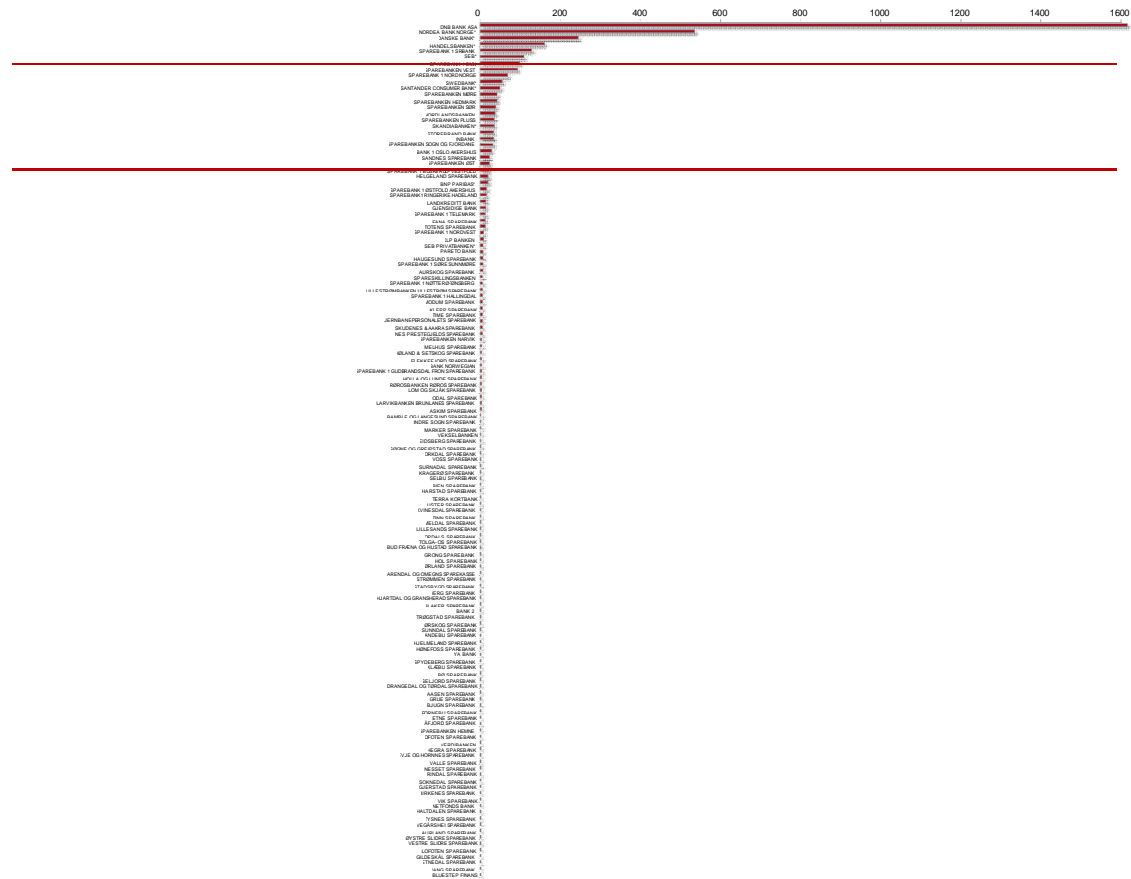

Ny minimumskala for banknæringen?

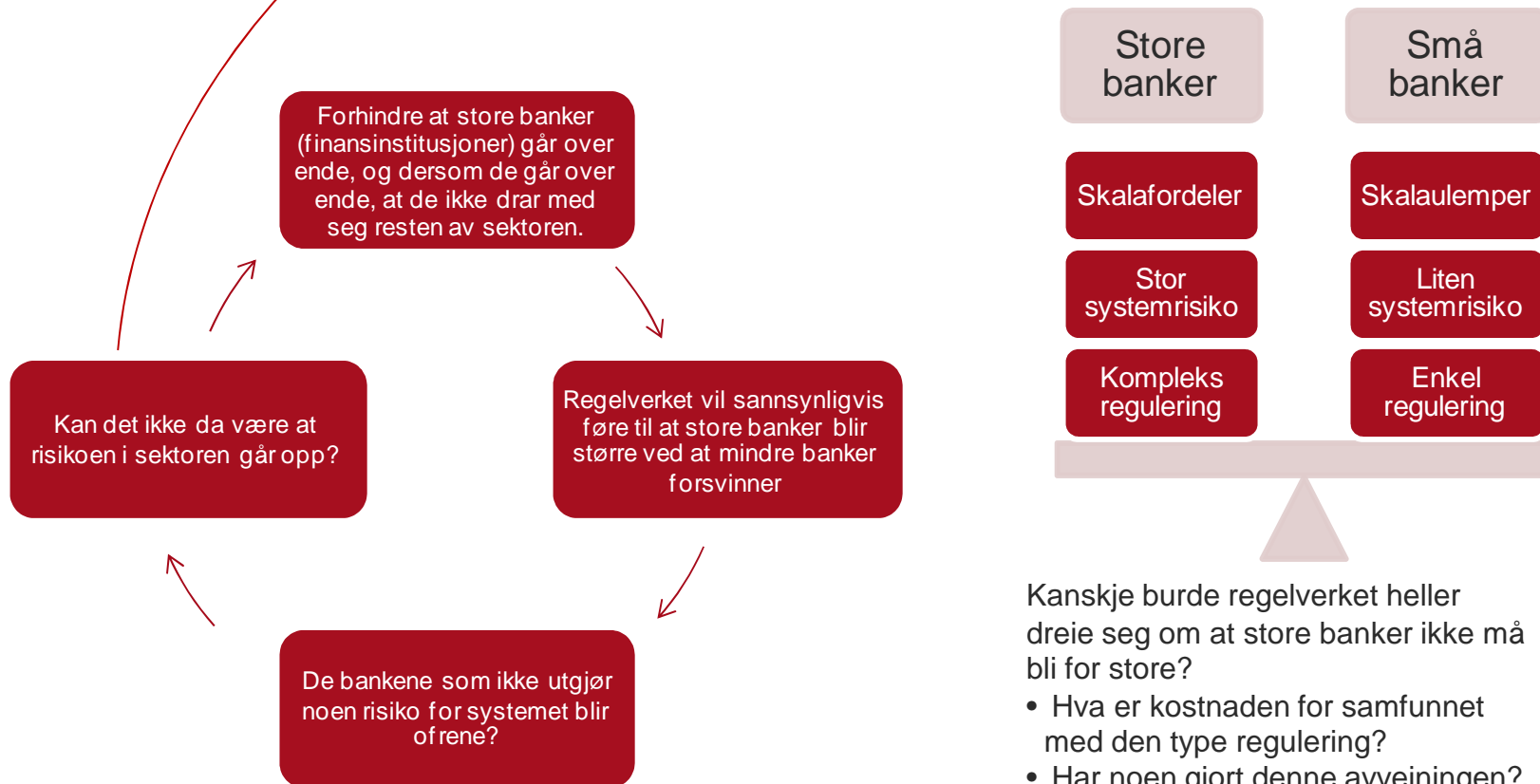
- Fra den største til ?

Eller her?
Fremtidig nivå?

Dagens
minimumsnivå

Hva har en da oppnådd med reguleringen?

Kanskje burde regelverket heller dreie seg om at store banker ikke må bli for store?

- Hva er kostnaden for samfunnet med den type regulering?
- Har noen gjort denne avveiningen?

Takk for oppmerksomheten

www.spv.no

eirik.christensen@spv.no